

'שהחיינו' על גיוס ומדים

הקדמה:

השמחה וההתחדשות, הינן יסודות חשובים בעבודת ה', כפי שנאמר בתורה שצריך לעבוד את ה' "בשמחה ובטוב לבב", וכן הצטוונו "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה'". מתוך כך אנו לומדים על מעלתה של ברכת 'שהחיינו', אשר עניינה שבח והלל לקב"ה על שמחת ההתחדשות בקיום המצוות, ובטוב שה' משפיע עלינו.

שאלה: האם יש לברך את ברכת 'שהחיינו' על קבלת רכב צבאי או על מדים חדשים? האם יש לברך ברכת שהחיינו על עצם הגיוס לצבא?

א. ברכת 'שהחיינו' על רכב צבאי ומדים חדשים

מבואר במשנה, שיש לברך 'שהחיינו' על בגדים חדשים:

משנה ברכות פרק ט משנה ג:

בנה בית חדש, וקנה כלים (בגדים) חדשים, אומר: "ברוך... שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

בראשונים מבואר, שמברכים דווקא על בגדים חשובים ששמחים בהם:

תוספות ברכות דף נט עמוד ב ד"ה ורבי יוחנן אמר: ואומר ר"י: **דוקא בבגדים חשובים**, דומיא דבית (בדומה לבית) חדש נקט כלים חדשים, אבל שאינם חשובין כל כך, כמו מנעלים (נעליים) ואנפליאות (גרביים) וחלוק וכיוצא בהן - אין צריך לברך.

❖ מניין למדו התוספות שיש לברך רק על בגדים חשובים?

וכן נפסק להלכה:

שולחן ערוך אורח חיים סימן רכג סעיף ו:

על דבר שאינו חשוב כל כך, כגון חלוק או מנעלים ואנפלאות - אין לברך עליהם.

נחלקו הפוסקים מה יש לברך על **מתנה**:

שולחן ערוך אורח חיים סימן רכג סעיף ה:

אם נתנו לו (כלים או בגדים) במתנה, מברך: **'הטוב והמטיב'**, שהיא טובה לו ולנותן (וברכת 'הטוב והמטיב' הרי נתקנה על טובה שהיא גם לו וגם לאחר).

וביאר האחרונים את סברת השולחן ערוך:

מגן אברהם על השולחן ערוך הנ"ל ס"ק ח:

לו ולנותן - שאם המקבל עני, הוא טובה לנותן שזיכהו השם יתברך ממון לעשות צדקה, ואם המקבל עשיר, שמח הנותן שמקבל ממנו, והוא טובה גם לנותן.

אמנם, רבים מהפוסקים חלקו על השולחן ערוך:

משנה ברורה על השולחן ערוך הנ"ל ס"ק כא:

והנה יש מאחרונים שחולקים על פסק זה, וסבירא להו (וסוברים הם) דלפי מסקנת גמרא דידן (הגמרא בתלמוד הבבלי), לא נתקנה ברכה זו, כי אם בדאית להו לאחרני (כשיש לאחרים) גם כן טובה גשמיית. ולפי זה, כשניתן לו כלים במתנה צריך המקבל לברך ברכת 'שהחיינו' ולא ברכת 'הטוב (והמטיב)'. **ולמעשה, נראה דטוב יותר לנהוג בזה לברך ברכת 'שהחיינו' ולא ברכת 'הטוב'.**

וכן נהגו גם רבים מהספרדים, כפי שכתב הגר"מ לוי (ברכת ה' ח"ד פרק ב, סעיף נא):

"מי שקנה או קיבל במתנה בגד חשוב... מברך עליו ברכת שהחיינו בשעה שמקבלו".

❖ מהו הכלל העולה מדברי המשנה ברורה לגבי ברכת הטוב והמטיב?

על כל פנים, על מדים וכן על רכב צבאי אין לברך 'שהחיינו', כיוון שהם אינם שייכים למקבל, אלא הם רק מושאלים בידו.

תורת המכנה ח"א פרק כד תשובה ב:

כל זאת (שיש לברך 'שהחיינו'), דווקא **כשקנה או קיבל** בגדים וכלים אלה, **אך הלא רכב צבאי** הרי אינו ניתן לקצין במתנה, אלא רק מושאל בידו, **ואף מדי הצבא** אינם ניתנים לחייל במתנה, אלא מושאלים הם בידו עד תום תקופת שירותו, **ועל כן אין לברך עליהם**, אכן, חייל **שקנה** מדים במסגרת שירותו **ב'קבע'**, ושמח בהם, רשאי לברך.

ב. ברכת 'שהחיינו' על גיוס לצה"ל

עיסוקו המרכזי של צה"ל נכלל בגדר 'מלחמת מצוה', כפי שכתב הרמב"ם:

רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה א:

ואי זו היא מלחמת מצוה: זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, **ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם.**

המאור הקטן פסחים סוף פרק י':

ובספירת העומר, יש ששואלין מה טעם אין אנו אומרים בו זמן ('שהחיינו')?... (ומתרגם): לא מצינו ברכת זמן ('שהחיינו') אלא בדבר שיש בו שום הנאה, כגון נטילת לולב - שהוא בא לשמחה, ותקיעת שופר - לזכרון בין ישראל לאביהם שבשמים, ומקרא מגילה - דחם רחמנא עלן ופרקינן (שריחם הקב"ה עלינו ופדה אותנו)... ולספירת העומר - אין בו זכר לשום הנאה, אלא לעגמת נפשנו לחרבן בית מאויינו (בית המקדש).

כמו כן, נהגו שלא לברך 'שהחיינו' על קריאת מגילת איכה (גם לנוהגים לברך על קריאת שאר המגילות):

תשובות והנהגות כרך ה סימן קנד:

המנהג בעיר הקודש כהג"ר א, שמברכין (על קריאת כל המגילות) גם 'שהחיינו', חוץ מעל מגילה איכה.

ג. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המכנה':

א. אין לברך 'שהחיינו' על קבלת רכב צבאי או מדים חדשים, שכן הינם רק מושאלים בידו, אולם הקונה מדים חדשים לעצמו (במסגרת שירות 'קבע') ושמה בהם, רשאי לברך.

ב. תיקנו חז"ל לברך ברכת שהחיינו על מצוה המתחדשת מזמן לזמן, ומכל מקום אין לברך ברכה זו על גיוס לצבא.

ג. לא נהגו לברך שהחיינו על רכישת אקדח.

ד. מעיקר הדין קצין שהתבשר על קידום ושמה בכך שמחה מרובה, צריך לברך שהחיינו, אולם למעשה ראוי שיברך על פרי או בגד חדש, ויתכוון אף על הבשורה הטובה.

לאור זאת, היה מקום לברך 'שהחיינו' בשעת הגיוס לצה"ל, כפי שמברכים על מצוות נוספות:

רמב"ם הלכות ברכות פרק יא הלכה ט:

כל מצוה שהיא מזמן לזמן, כגון שופר וסוכה ולולב ומקרא מגילה ונר חנוכה... **וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת**, שהרי היא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן, כגון מילת בנו ופדיון הבן - מברך עליה בשעת עשייתה 'שהחיינו'.

❖ מהו הדמיון שבין מצוות הבאות מזמן לזמן למצוות שאינן תדירות?

אולם למעשה אין לברך על הגיוס, שכן אין מברכים 'שהחיינו' על מצוות **שאינן השמחה בהם שלימה** כגון מצות שחיטה:

רמ"א יורה דעה סימן כח סעיף ב:

מי ששחט פעם הראשון, מברך 'שהחיינו' על הכיסוי, **אבל לא על השחיטה**, דמזיק לבריה (שכן בשחיטה פוגע בחיה הנשחטת).

על אותה הדרך, נראה שאין לברך 'שהחיינו' בעת הגיוס, שכן מלחמת מצווה עשויה להיות כרוכה בפגיעה באויבי ישראל.

כעין זה מובא בדברי רבינו זרחיה הלוי, שכתב שאין לברך 'שהחיינו' על מצות ספירת העומר, לפי שקיום מצוה זו אינו מעורר שמחה, אלא אדרבה מזכירנו את חסרון בית המקדש:

'והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית
מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,
סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן
בתיבה ועריכה: טור' ר' יהודה בן חיים
הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com
להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),
סרקו את הקוד הבא:

